

نما

مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران

شماره اول دوره پنجم

تاریخ انتشار این مقاله: ۲۲ مهر ۱۳۸۴

برخی کارکردهای آموزشی و پژوهشی وبلاگها

مریم صراف زاده [۱]

Email: mmsarraaf@yahoo.com

مقدمه

وبلاگها یا وبلاگها بطور روزافزونی در خلال ۵ سال گذشته عمومیت یافته و در تمام محیط وب ریشه دوانده و کارکردهای متفاوتی از دفترچه خاطرات روزانه گرفته تا روزنامه نگاری اینترنتی یافته اند. در ایران وبلاگ نویسی از آبان ماه سال ۱۳۸۰ ایجاد شد. اهمیت وبلاگ در ایران تا آنجاست که ایران طی این مدت کوتاه رتبه چهارم جهان را از لحاظ تعداد وبلاگها به خود اختصاص داده است [۲]. وبلاگها از نقطه نظرات اجتماعی، سیاسی، هنری و ... مورد بررسی قرار گرفته اند اما به کارکردهای علمی و پژوهشی آنان چندان پرداخته نشده است. در این مقاله به برخی از این کارکردها اشاره شده است.

مشخصه های وبلاگ

- ایوان ویلیامز، یکی از خالقین محبوبترین ابزار وبلاگ نویسی یعنی بلاگر تعریف مختصر زیر را ارائه داده است: برای من، مفهوم بلاگ سه چیز است: تداوم، ایجاز و فرد محور بودن. آنچه در وبلاگ مهم است قالب آن است نه مندرجاتش. در ذیل مشخصات اصلی بلاگ ذکر شده است:
- ایجاد یک وبلاگ بسیار آسان و اغلب رایگان است
- یکی از دلایل رشد سریع و همه گیر شدن بلاگ، آسانی فوق العاده ایجاد و نگهداری و البته رایگان بودن آن است. بلاگر با طی سه گام ساده که عبارت از انتخاب نام، آدرس و قالب بلاگ است به شما اجازه میدهد بلاگ دار شوید. نوشتن در یک بلاگ نیز به آسانی نوشتن یک ایمیل است.
- وبلاگ رسانه ای تعاملی است.
- در وبلاگ شما میتوانید از نظرات خوانندگان خود بسرعت بهره مند شوید. در واقع یکی از مهمترین تفاوتهای وبلاگ با وب سایت سیستم نظرخواهی وبلاگهاست. بخشی از همه گیر شدن و محبوبیت این رسانه به این قابلیت برمیگردد که وبلاگها رابطه ای دوسویه بین نویسنده و خواننده برقرار میکنند.

• تداوم و روزآمدی

یکی از مشخصه های مهم وبلاگها روزآمدی آنهاست. بسیاری وبلاگها روزانه روزآمد میشوند و برخی حتی چندین بار در طی روز روزآمد میشوند. نوشته های وبلاگ به ترتیب زمانی قرار می گیرند به صورتی که جدیدترین مطالب همیشه بالای صفحه اند. در واقع یکی از مهمترین تفاوتهای وبلاگ و وب سایت در همین ویژگی روزآمدی نهفته است. روزآمدی وبلاگ سبب بازدید مداوم وبلاگ میشود در صورتیکه یک وب سایت بندرت ممکن است مورد بازدید دائم قرار بگیرد.

• ایجاز و ساده نویسی

برای نوشتن در یک وبلاگ لازم نیست که متنی طولانی آماده نمایید. در واقع خصوصیت وبلاگ مختصر بودن پستهای آن است. از آنجا که وبلاگ غیررسمی است به وبلاگ نویس اجازه میدهد به هر صورتی که مایل است بنویسد و در قید و بند نوشتار رسمی نباشد چرا که از یک نوشته وبلاگی انتظار نمیرود که بدون عیب و نقص و منزله باشد.

• امکان استفاده از لینک و صدا و تصویر

امکان ایجاد پیوند به مطالب مرتبط در متن باعث میشود که برخلاف متون سنتی، خواننده بسرعت به مأخذ اشاره شده دسترسی داشته و ارتباط بهتری با متن ایجاد کند. امکان قرار دادن صدا و تصویر و سایر رسانه ها بلاگها را تبدیل به یک رسانه پویای آموزشی کرده است.

- انتشار سریع

وبلاگها امروزه بعنوان یکی از سریعترین ابزارهای انتشار مبتنی بر وب شناخته شده اند. فاصله بین نوشتن یک مطلب و انتشار آن کمتر از چند ساعت-بسته به نوع نرم افزار- است.

نرم افزارهای وبلاگ نویسی

نرم افزار بلاگینگ به وبلاگ نویس-بلاگر- امکان میدهند تا وبلاگش را بدون دانستن مقدار زیادی html یا کار با قالبهای پیچیده وب ایجاد کند. استفاده از نرم افزار بلاگینگ، برخلاف ویرایشگرهای وب مثل فرانت پیج راحت است و برای روزآمد نمودن مکرر صفحات طراحی شده است. برخی وبلاگ نویسان مستقیما از html برای ایجاد وبلاگشان استفاده میکنند. برخی از معروفترین نرم افزارهای ایجاد بلاگ عبارتند از:

Blogger
Live Journal
Moveable Type
WordPress
Persianblog (فارسی)
Blogfa (فارسی)
Mihanblog (فارسی)

تمام نرم افزارهای فوق-بجز موویل تایپ- در سرور خود به شما مکانی اختصاص میدهند. با موویل تایپ باید خودتان سرور داشته باشید.

کارکردهای آموزشی و پژوهشی وبلاگ

- دسترسی به مخاطب بیشتر

وبلاگ وسیله ای برای دسترسی به مخاطب بیشتر است. برخلاف نشریات علمی و تحقیقاتی که مخاطبانی خاص دارند، وبلاگ امکان دسترسی به مخاطبانی متفاوت و بیش از یک گروه خاص از متخصصان را فراهم میکند و نویسنده را از نقطه نظرهای مختلف آگاه کرده و موجب غنی شدن دانش و اطلاعات میشود. از آنجا که بسیاری از علوم چند رشته ای بوده و با رشته های مشابه خود پیوندهایی دارند، این قابلیت باعث نزدیکتر شدن اندیشمندان علوم مختلف با یکدیگر شده و میتواند بینشهای جدید ایجاد کند.

وبلاگ وسیله ای برای ارتباط محقق امروزه با دنیای خارج است.

- بازخورد سریع

وبلاگ به شما امکان میدهد تا بازخورد افکار و اندیشه ها خود را بسرعت دریافت کرده و ارتباط متفاوتی با مخاطبان نوشته های خود برقرار کنید. برخلاف مقالات دانشگاهی سنتی که زمان طولانی تا انتشار و دریافت نقد و نظرهای دیگران شما را در انتظار میگذارند و چه بسا دیگر موضوع برای خود شما نیز کهنه شده باشد، وبلاگ نویسی به شما امکان میدهد تا لحظه به لحظه افکار و نظرات خود را در معرض نقادی قرار داده و بنابراین موجبات پویایی اندیشه های شما را فراهم می آورند. وبلاگها برای اشتراک اندیشه ها نوشته میشوند و نه صرفا برای نشان دادن آنها. صاحب وبلاگ سیستان مینویسد: " کتاب نوشتن در بستن است به روی خود به مدت یک سال و دو سال و گاه هفت و هشت سال. و در تنهایی با خود گفتگو کردن است. وبلاگ نوشتن، گفتگو با جمع است و نوشتن در حضور جمع. آرامشی است در حضور دیگران. این بکلی یک ویژگی جدید است. وانگهی چون وبلاگ از یک نظر "با دیگران" نوشته می شود همیشه درک به روزتری از خواننده به نویسنده می دهد. بسیار کتابها هست که نویسنده برای دریافت نقد و نظری و واکنشی باید ماهها صبری کند و گاه به دلایلی که می دانی و می دانیم نویسنده هرگز نقدی بر اثر خود نمی بیند. اما وبلاگ محل دایمی نقد است. این نیز کاملا تازه است." [۳]

امکان نظر دادن بصورت ناشناس سبب میشود تا افراد به راحتی و بدون از ملاحظات شخصی نظر خود را ارائه دهند.

- حفاظت از اندیشه ها

وبلاگ حافظ اندیشه ها و افکار شماست. در بسیاری از مواقع افکاری بسوی ما می آیند که نمیدانیم چگونه آنها را منتشر کرده و دیگران را در آن سهیم نماییم. گاهی این افکار در قالب کتاب و مقاله نمی گنجد چرا که آنقدر وسیع نیست که بشود به آن متنی این چنینی اختصاص داد و جای دادن آن در نوشته ای دیگر نیز بخاطر عدم همگونی با

کل موضوع نیز امکان ندارد [۴]. بسیاری از اندیشه‌ها به همین دلایل فوق هرگز منتشر نمی‌شوند. امکان نوشتن فوری وبلاگها افراد را قادر می‌سازد تا فارغ از اسلوبهای نگارش علمی و صرف وقت برای یک نوشته شسته و رفته، افکار خود را بسرعت منتشر نموده و بنابراین ثبت و ضبط نمایند. در وبلاگ می‌توانید خلاصه مذاکرات علمی خود با دیگران را نیز منعکس نموده و بدین ترتیب از فراموش شدن آنها جلوگیری نمایید. وبلاگها موجبات جریان دائمی افکار را فراهم می‌آورند.

• دسترسی دائمی

با اتصال به اینترنت، در هر لحظه و هر مکان می‌توانید به وبلاگ خود دسترسی داشته و نگران از دست رفتن منابع و اطلاعات پژوهشی خود در فایلها و دیسکهای کامپیوتری نباشید. نگارنده فهرست منابع مورد استفاده پایان نامه خود را در یک وبلاگ قرار داده است تا هم در وقت افرادی که در این زمینه خاص تحقیق میکنند صرفه جویی نماید و هم اینکه همیشه به آنان دسترسی داشته باشد. وبلاگ به شما اجازه میدهد تا فارغ از مکان فیزیکی خود مطالب مورد نظر خود را منتشر کنید. نیاز نیست که حتما در محل کار خود باشید تا بتوانید مثلا گزارش کنفرانسی را که هم اینک حضور دارید منعکس سازید.

• تمرین نوشتن

یکی از مهمترین مشکلات دانشجویان تحصیلات تکمیلی نوشتن پایان نامه است. برای برخی آنقدر کابوس پایان نامه هول برانگیز است که عطای مدرک را به لقایش بخشیده و تحصیل خود را نیمه کاره رها میکنند. ریشه این مشکل در عدم عادت به نوشتن دانشجویان است که خود ریشه از سیستم آموزشی ما گرفته و بررسی آن مجال بیشتری می‌طلبد ولی بطور خلاصه از آنجا که سیستم آموزشی ما عادت به نوشتن را در دانش آموزان نهادینه نمیکند- تنها درسی که دانش آموز موظف به نوشتن است انشا است که آن هم جدی گرفته نمیشود- در مرحله ای که دانشجوی مجبور به نوشتن میشود فشار عظیمی را متحمل میشود. وبلاگ نویسی به دانشجویان تحصیلات تکمیلی کمک می‌نماید که از آغاز کار پژوهشی خود مرحله به مرحله تمرین نوشتن نموده و از موهول نمودن نوشتن پایان نامه به مراحل پایانی اجتناب نمایند. همانطور که صاحب وبلاگ سیستان مینویسد وبلاگ خیلی ها را نویسنده کرده است.

• ذخیره و بازیابی دانش و اطلاعات

آرشیو وبلاگ امکان بایگانی مطالب و بازیابی مجدد آنها را بدست میدهد و میتواند نقش یک بانک اطلاعات را برای وبلاگ نویس ایفا کند. بسیاری وبلاگها لوگوی گوگل را در وبلاگ خود تعبیه نموده اند که به خواننده اجازه میدهد تا کل مطالب وبلاگ را برای یک موضوع خاص جستجو نماید.

• پرهیز از دوباره کاری

وبلاگها به افراد کمک میکنند تا جایگاه موضوع مورد تحقیق خود را در دنیای پژوهش دریافته و از انجام تحقیق تکراری اجتناب نمایند.

• گردآوری مهم ترین، مرتبط ترین و روزآمدترین منابع در یکجا

همانطور که ذکر شد یکی از مشخصه های اصلی وبلاگها استفاده از لینک در آنهاست. معمولا در قسمتهای کناری- سمت چپ وبلاگهای فارسی و سمت راست وبلاگهای انگلیسی- وبلاگها فهرستی از لینکها به وبلاگها یا وب سایتها مرتبط با موضوع وبلاگ دیده میشود. به این لیست بلاگ رول میگویند. از آنجا که این فهرست معمولا فیلتر شده و شامل بهترینهاست، نقطه شروع خوبی برای افرادی است که در آن حوزه خاص تحقیق میکنند و آنها را از سرگردانی در اینترنت و صرف وقت برای کاوش و بازیابی منابع معتبر نجات میدهد. علاوه بر آن برای خود وبلاگ نویس نیز کلید دستیابی به منابعی است که مرتب با آنان سروکار دارد که بجای بوک مارک کردن در کامپیوتر که فقط از طریق همان کامپیوتر قابل دسترسی است همیشه در دسترس است.

لینکهای درون متنی هم معمولا ارجاع به مطلبی هستند که وبلاگ نویس در مورد آن بحث میکند. لینک میتواند به صفحه ای از کتابی در آمازون باشد یا به وبلاگ و وب سایتی دیگر. برخلاف متون سنتی دانشگاهی که ارجاعات آنان براحتی قابل دستیابی نیست، وبلاگ اجازه دسترسی سریع به منبع را فراهم میکند.

• روزآمد نمودن دانش و اطلاعات

استادان و فرهیختگان میتوانند از طریق وبلاگ خود دانشجویان را در جریان آخرین اطلاعات و تحولات روز مطلع نمایند.

در سیستم سنتی آشنایی با علم روز معمولا با تاخیر صورت میگیرد. ضعف زبان انگلیسی باعث میشود که منابع فارسی تنها منبع دسترسی افراد به اطلاعات باشد و متأسفانه این منابع نیز با تاخیر چاپ میشوند و به همین دلیل است که گاهی موضوعی که در دنیای غرب در حال کهنگی است تازه به مشام دانشجویان و تحصیلکردگان ایرانی می رسد. علاوه بر آن، فارغ التحصیلانی که جذب بازار کار شده نیز نیاز به روزآمد نمودن دانش خود دارند. وبلاگها میتوانند فاصله دانشگاههای تهران و شهرستانها را کم نموده و به همه افراد امکان بهره مندی از محضر استادان گرانقدر را فراهم نمایند. دکتر یونس شکرخواه استاد ارتباطات با استفاده از وبلاگ دانشجویانش را در جریان دانش روز قرار داده و به سوالات آنان پاسخ میدهد.

یادداشتها:

- [۱] دانشجوی دکترای سیستمهای اطلاعاتی
 [۲] روزنامه شرق-۱۳ اسفند ۱۳۸۳
 [۳] مانیفست ایرانی وبلاگ از وبلاگ سیستان:

<http://sibestaan.malakut.org/archives/005903.shtml>

[4] Mortensen, T. and J. Walker (2002). "Blogging thoughts: personal publication as an online research tool." *Researching ICTs in Context*(11): 249-279.